

Соломіна Ганна Валеріївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри
фінансово-економічної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Кулініч Оксана Василівна,
Директор ТОВ «КУА «Дніпровський інвестор» (м. Київ)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Забезпечення безпеки фінансово-економічної сфери як для підприємства, так і держави в цілому неможливе без належного рівня організації та координації діяльності фіскальних і контролюючих органів на відомчому (міжвідомчому) та загальнодержавному рівнях, за одночасного використання консалтингових та аутсорсингових послуг «фінансових розслідувань». Показники динаміки реальних і потенційних загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання, зумовлюють потреби формування нових підходів до реформування усієї системи боротьби з злочинами фінансово-економічної сфери та приведення її у відповідність до чинного вітчизняного законодавства та міжнародних вимог із врахуванням національних особливостей злочинів економічної сфери.

Незважаючи на ґрунтовні дослідження злочинів фінансово-економічної сфери, методики фінансових розслідувань, організації та порядку їх проведення для вітчизняної правоохоронної та контрольно-перевірочної практики, існують питання, які потребують подальшого вивчення в контексті перспектив розвитку системи боротьби та їх попередження в умовах євроінтеграції та курсу боротьби з корупцією та шахрайствами.

Теоретико – методичним засадам визначення поняття «економічні злочини» присвячені праці багатьох науковців, проте відчувається нестача досліджень у сфері застосування даних понять, предмету фінансових розслідувань, їх суб'єктах, методиці та методології.

Здебільшого науковці [1] рівнозначно використовують поняття «економічні злочини» і «злочини у сфері економіки», розуміючи під ними злочини корисливі, майнові, що вчинюються у сфері економіки службовими та іншими особами, які включені в систему економічних відносин і посягають на ці відносини, а також на порядок управління економікою в різних галузях господарства, постійно і систематично здійснюється з метою збагачення в межах і під прикриттям законної економічної діяльності, як фізичними, так і юридичними особами, заподіюючи при цьому шкоду економічним інтересам громадян, суб'єктів господарювання та держави.

В цілому злочини фінансово-економічної сфери поділяються на макро (рівень - держава) та мікро (рівень - підприємства), а кількість способів їх

вчинення, використання різних технологій та операцій, а також інші фактори, що сприяють вчиненню протиправних діянь у сфері економіки призводять до значних труднощів у їх розслідуванні. Спроби здійснення аналізу сутності фінансових розслідувань мало місце у працях різних зарубіжних авторів [2,3], які вважають, що під даною категорією необхідно розуміти «сбор, всестороннее рассмотрение, изучение существенных обстоятельств совершенного нарушения в сфере денежных отношений, возникающих в процессе распределения и перераспределения стоимости валового общественного продукта и части национального богатства в связи с формированием, распределением и использованием фондов денежных средств».

Механізм фінансового розслідування полягає виявлення, вивчення та фіксація ознак загроз економічній безпеці, а також встановлення зв'язку між факторами й причинами, що їх зумовили. Адже лише після того, як за результатами цього розслідування буде встановлено загрози й ризики, їх причини, з'явиться можливість прийняти адекватне управлінське рішення щодо боротьби з економічною злочинністю та забезпечення економічної безпеки [4].

Процес організації фінансових розслідувань можуть здійснювати як уповноважені представники органів державної влади, так і приватні організації (консалтингові та аутсорсингові).

Основним завданням державних органів, які займаються фінансовими розслідуваннями, є: забезпечення економічної безпеки держави; профілактика, виявлення й попередження злочинів та адміністративних правопорушень, учинених в економічній сфері, у тому числі корупційних правопорушень, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [4].

В Україні розслідуваннями злочинів, що спрямовані проти інтересів держави у сфері фінансів і суміжних сферах, займаються такі правоохоронні органи як: Національна поліція, Департамент контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки Служби безпеки України, Податкова міліція [5].

Міжнародний досвід використання операційних моделей щодо боротьби з економічними злочинами на рівні підприємств, розкривається через створення і здійснення діяльності міжнародною асоціацією сертифікованих спеціалістів по виявленню, розслідуванню та запобіганню корпоративних шахрайств (ACFE – Association of Certified Fraud Examiners), що позиціонує свою місію на зменшення сфери впливу і розвитку корпоративного шахрайства, іншої економічної злочинності, а також через допомогу в їх виявленні та попередженні. Проведені дослідження вказують на той факт, що європейські компанії щорічно втрачають близько 5% свого обороту через різні схеми внутрішнього шахрайства, в Україні ця цифра перебуває в межах 50%, а іноді й більше [6]. На підприємствах в Україні збитки від корпоративного шахрайства досягають значних сум: від 1 млн. дол. США до 50 млн. дол. США. На вітчизняних підприємствах із загального

обсягу економічних злочинів, скоєних по відношенню до суб'єкта господарювання, 56% – шахрайство скоєне власними працівниками, у т.ч. 55% – вищим керівництвом підприємства (генеральними директорами, топ-менеджерами, бухгалтерами, керівниками відділів та ін.).

З огляду на розміри можливих збитків, міжнародні корпорації, українські представники великого і середнього підприємництва збільшують витрати на боротьбу із корпоративним шахрайством. Зокрема 34% підприємств в Україні збільшили свої витрати на протидію корпоративному шахрайству протягом останніх двох років (у порівнянні з 42% організацій у світі), а 37% планують їх збільшити протягом наступних двох років (у порівнянні з 44% організацій у світі) [3].

Виходячи з отриманих результатів аналітичних досліджень фінансових розслідувань, міжнародна практика [7,8] ефективно використовує «форензик», що допомагає виявити потенційні проблеми шляхом фінансового та юридичного аудиту фінансового та нефінансового характеру, спрямований на аналіз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства через аналіз пов'язаних осіб, особистої динаміки фінансового стану топ-менеджера.

Методологія форензик - послуги передбачає участь представників різних спеціальностей: бухгалтерів, аудиторів, фахівців з фінансових розслідувань, експертів в області інформаційних технологій, юристів, фахівців у сфері безпеки, фахівців в області структурного аналізу і математичного моделювання. Проте у вітчизняній практиці послуга форензик практично не застосовується, за недостатністю передумов для її поширення.

Систематизація та узагальнення міжнародного досвіду попередження та боротьби з фінансово – економічними злочинами, потребує забезпечення ефективної підготовки фахівців відповідної спеціалізації, раціональної організації і діяльності органів, які проводять фінансові розслідування для створення умов поширення практики, з метою запобігання корпоративному шахрайству, збереження активів і ділової репутації суб'єкта господарювання як макро так і мікрорівнів.

Список використаних джерел:

1. Титаренко О. Кримінологічна характеристика та протидія економічним злочинам у вугільній промисловості: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. 196 с
2. Пименов Н. А. Финансовые расследования: основные подходы // Вестник Финансовой академии. 2003. № 1 (25). С. 25–32.
3. Клімчак М. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій. 2018. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf>
4. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: метод. рек. / Чернявський С. С., Користін О. Є., Некрасов В. А. та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с
5. Effective Inter-Agency Co-operation in Fighting Tax Crimes and Other Financial Crimes: second edition. OECD, 2013. 378 p. URL:

<http://www.oecd.org/ctp/crime/effectiveinter-agencyco-operationinfightingtaxcrimesandotherfinancialcrimes.htm>

6. Ковбель А. Як форензик допомагає власникам побудувати прозорий та ефективний бізнес. 2018. URL: <https://landlord.ua/news/dymka/yak-forenzik-dopomagaye-vlasnikam-pobuduvati-prozoriy-ta-efektivniy-biznes/>

7. Huber Wm. D. Forensic accounting: an anglo-american comparison – Forensic accounting in the U.S.A // Journal of forensic & investigative accounting. 2014. Vol. 6, Issue 3. P. 154–170.

8. McMullen D. A., Sanchez M. H. A preliminary investigation of the necessary skills, education requirements, and training requirements for forensic accountants // Journal of forensic& investigative accounting. 2010. Vol. 2, Issue 2. P. 30–48.

Сидоров Олександр Анатолійович
кандидат економічних наук, проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Теоретичні та методологічні засади вивчення інтелектуального потенціалу як головної продуктивної сили суспільства обґрунтовані в працях таких науковців, як Гончар О., Нам'ясенко В. [1, с. 55-58], Диба Л. [2], Князь С., Холявка Л. [3, с. 191-194], Семікіна М., Гунько В., Пасека Р. [4], Маліцький Б., Попович О. [5, с. 7-13], Мойсеєнко І. [6], Розумний М. [7, с. 90-93], Філіппова С., Ковтуненко К. [8, с. 227-232] тощо.

В роботах науковців розглянуто сутність інтелектуального потенціалу, його роль та значення як для національної економіки в цілому, так і для окремих суб'єктів господарювання. Але потребує подальшого наукового дослідження проблема встановлення взаємозв'язку між функціями інтелектуального потенціалу та функціями забезпечення економічної безпеки. Особлива роль інтелектуального потенціалу в національній економіці полягає в тому, що, виконуючи свої функції, він створює підґрунтя для виконання функцій забезпечення економічної безпеки. В нашому дослідженні функції інтелектуального потенціалу розкриваються як здатності до розробки та впровадження на основі аналітичних висновків нових оптимальних нестандартних рішень щодо забезпечення економічної безпеки. Серед основних функцій інтелектуального потенціалу слід виокремити аналітико-пізнавальну, раціоналізаторську та креативну. Аналітико-пізнавальна функція інтелектуального потенціалу полягає в тому, що завдяки йому в суспільстві формується та 37 підтримується здатність засвоювати та актуалізувати нові знання, адекватно оцінювати ситуацію, в т.ч. із застосуванням аналітичних методів. Раціоналізаторська функція враховує, що інтелектуальний потенціал забезпечує здатність до генерування нових ідей, дедуктивного та